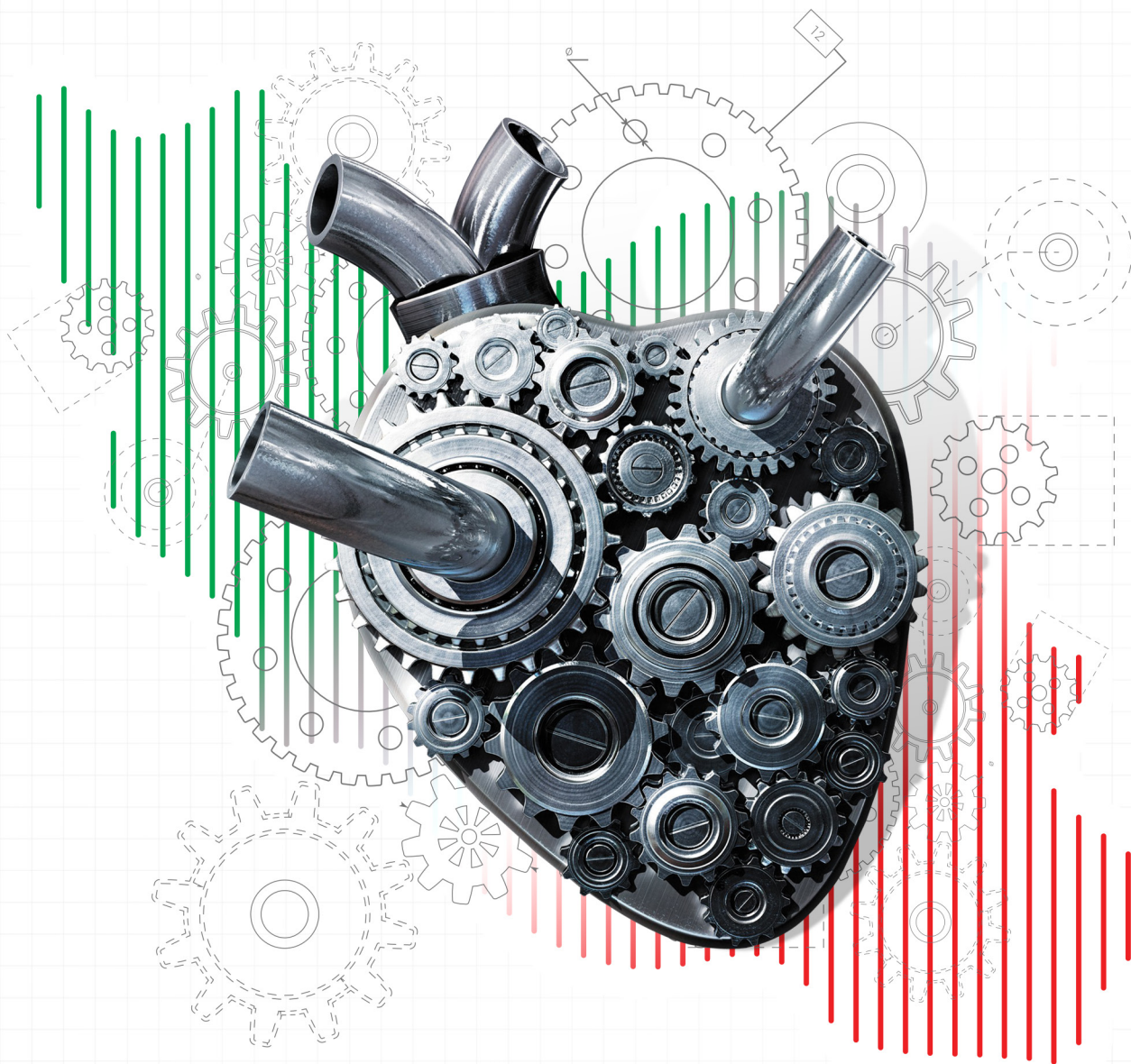

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

برنامه‌های پیشنهادی وزارت صنعت، معدن و تجارت از منظر پارلمان بخش خصوصی

مرداد ۱۴۰۰

نحوه تقسیم کار بین وزارتخانه‌ها در ایران در حوزه‌های مختلف یکی از چالش‌های مدیریت بخش عمومی در ایران است. موضوعاتی مانند نحوه اداره امور آب، کشاورزی، صنعت و تجارت و غیره همواره بحث برانگیز بوده است. اغلب متخصصان، ریشه پاره‌ای از مسائل حاد کنونی را روشن نبودن دقیق صلاحیت‌ها، اختیارات و مسئولیت‌های وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی می‌دانند. از این رو اگر چه عنوان این مجموعه گزارش‌ها بر حسب وزارتخانه‌های موجود انتخاب شده است اما محتوای آنها موضوعات فرا دستگاهی را دربرمی‌گیرد و انتظار می‌رود وزرای پیشنهادی برای حل موضوع فوق برنامه‌هایی ارائه کنند.

شناسنامه گزارش

عنوان:

برنامه‌های پیشنهادی
وزارت صنعت، معدن و تجارت
از منظر پارلمان بخش خصوصی

مدیریت پژوهش‌های اقتصادی

تهیه کننده: دکتر فائزه هدایت نظری

همکاران طرح:

کمیسیون‌های تخصصی: توسعه پایدار، محیط زیست و آب، توسعه صادرات غیرنفتی، حقوقی و قضایی، حمل و نقل و لجستیک، فناوری اطلاعات و ارتباطات، کسب و کار دانش‌بنیان، معادن و صنایع معدنی، کشاورزی و صنایع وابسته اتاق‌های استانی: آبادان، ارومیه، بجنورد، بندرعباس، بیرجند، خراسان رضوی، سمنان، سنندج، شیراز، کرمان، همدان

تاریخ انتشار: مرداد ۱۴۰۰

واژه‌های کلیدی: صنعت، معدن، تجارت، چالش‌ها و فرصت‌ها، آسیب‌شناسی، توسعه صنعتی و معدنی، برنامه‌های راهبردی

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

فهرست مطالب

۵	۱- ماموریت و جایگاه وزارت صنعت، معدن و تجارت
۸	۲- مبانی تحلیلی تدوین برنامه وزارت صنعت، معدن و تجارت
۸	۲-۱- فرصت‌ها و ظرفیت‌های کشور در بخش صنعت، معدن و تجارت ایران
۱۲	۲-۲- آسیب‌شناسی مسائل کشور در بخش صنعت، معدن و تجارت ایران
۱۹	۳- اهداف کلان و راهبردهای پیشنهادی برای وزارت صنعت، معدن و تجارت
۲۲	۴- اهم برنامه‌های اجرایی ذیل راهبردهای وزارت صنعت، معدن و تجارت
۳۰	منابع و ماخذ

۱. ماموریت و جایگاه وزارت صنعت، معدن و تجارت

با استناد به قانون تشکیل وزارتخانه «صنعت، معدن و تجارت» که مورخ هشتم تیرماه یکهزار و سیصد و نود مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۹۰/۴/۱۱ به تایید شورای نگهبان رسیده و طی نامه شماره ۵۵۰/۲۳۹۲۱ مورخ ۱۳۹۰/۴/۱۴ مجلس شورای اسلامی ابلاغ گردید، وزارت صنعت، معدن و تجارت تشکیل گردید. بدین ترتیب، با تشکیل این وزارتخانه، همراستا با اهداف و الزامات سند چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور، در بخش صنعت، معدن و تجارت در افق ۱۴۰۴ کشور به جایگاه نخست اقتصادی و صنعتی با ویژگی‌های زیر در منطقه دست خواهد یافت:

- توسعه یافته بر پایه فن‌آوری پیشرفته و نوآور و بالنده و آینده‌نگر
- خودکفا در تامین کالاهای راهبردی
- صادرات‌گرا و تامین‌کننده بخش قابل توجهی از نیاز ارزی کشور
- متوازن در مناطق مختلف کشور بر پایه قابلیت‌ها و مزیت‌های منطقه‌ای
- بهره‌ور در حد مطلوب از منابع در اختیار
- هم‌افزا در قالب شبکه‌ها، خوشه‌ها و زنجیره‌ها
- منطبق با استانداردهای بازار منطقه‌ای و بین‌المللی.

در ادامه اهم وظایف وزارت صنعت، معدن و تجارت به اختصار معرفی شده‌است:

۱. تدوین و ابلاغ راهبردهای توسعه صنعتی، معدنی و تجاری کشور و تعیین اهداف، سیاست‌ها، برنامه‌ها، استانداردها، نظام‌ها، آیین‌نامه‌ها و ضوابط کلی بخش‌های صنعت، معدن و تجارت هماهنگ با سیاست‌های کلان کشور با جلب مشارکت تشکلی‌ها و سازمان‌های غیر دولتی و مردم نهاد مرتبط و نظارت بر اجرا و تحقق آنها.
۲. تعیین سیاست‌های توسعه صادرات غیرنفتی، محصولات صنعتی، فرآورده‌های معدنی و خدمات فنی و مهندسی و تجاری و تنظیم و اجرای مقررات مربوط به حمایت‌های صادراتی.
۳. مدیریت و تسهیل فرایند تولید و تجارت داخلی و خارجی
۴. برنامه‌ریزی، هدایت، و حمایت از ایجاد و توسعه زیرساخت‌ها و واحدهای صنعتی، معدنی و تجاری و شهرک‌های صنعتی مشترک با کشورهای هدف براساس راهبردهای توسعه صنعتی، معدنی و تجاری کشور و متناسب با توازن منطقه‌ای، آمایش سرزمین و ملاحظات زیست‌محیطی
۵. تنظیم و توسعه روابط تجاری، صنعتی و معدنی و تهیه یادداشت‌های تفاهم و موافقت‌نامه‌های مرتبط و انعقاد و اجرای قراردادهای با سایر کشورها و نهادها و سازمان‌های تخصصی و مجامع منطقه‌ای و بین‌المللی ذی‌ربط با هماهنگی وزارت امور خارجه و در چارچوب سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و قوانین مربوط

۶. مدیریت الحاق جمهوری اسلامی ایران به سازمان جهانی تجارت
۷. قبول عضویت و نمایندگی دولت جمهوری اسلامی ایران در نهادها و سازمان‌های تخصصی و مجامع منطقه‌ای و بین‌المللی مربوط به امور صنعت، معدن و تجارت در چارچوب قوانین
۸. مدیریت رویدادهای تجاری، صنعتی و معدنی اعم از اعزام و پذیرش هیات‌ها و کمیسیون‌ها، برگزاری و شرکت در نمایشگاه‌ها و همایش‌های داخلی و خارجی و تعیین و اعزام رایزن‌های مورد نیاز به منظور توسعه صادرات غیرنفتی و جذب سرمایه و فناوری
۹. برنامه‌ریزی، هدایت و حمایت از توسعه و جذب سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی برای توسعه صنعت، معدن، تجارت و انتقال فناوری و همچنین سرمایه‌گذاری برای ایجاد و توسعه صنایع مبتنی بر فناوری‌های پیشرفته و خطرپذیر در موارد ضروری و در مناطق کمتر توسعه یافته
۱۰. برنامه‌ریزی و ایجاد شرایط لازم برای حفظ، صیانت و افزایش ظرفیت‌های تولیدی واحدهای صنعتی و معدنی و بازسازی، نوسازی و گسترش فعالیت آنها
۱۱. سیاستگذاری و برنامه‌ریزی برای ایجاد و توسعه مجتمع‌ها و شهرک‌های صنفی، صنعتی و معدنی و نیز پشتیبانی از ایجاد و توسعه واحدهای صنعتی و معدنی و توانمندسازی بنگاه‌های کوچک و متوسط
۱۲. ساماندهی، حمایت و نظارت بر ایجاد، توسعه و فعالیت انجمن‌ها و تشکل‌های صنفی، صنعتی و معدنی، شبکه‌ها و خوشه‌ها و سازمان‌های غیردولتی و مردم نهاد مرتبط با بخش‌های صنعت، معدن و تجارت و صدور مجوزهای تاسیس و فعالیت آنها
۱۳. برنامه‌ریزی برای بهبود فضای کسب‌وکار و افزایش بازدهی، بهره‌وری، رقابت‌پذیری و توسعه کارآفرینی بخش‌های صنعت، معدن و تجارت
۱۴. حمایت از توسعه و تقویت نام‌ها و علائم تجاری، تجاری‌سازی آثار مالکیت فکری و معنوی اعم از اختراعات، اکتشافات و نوآوری‌ها
۱۵. برنامه‌ریزی، هدایت، حمایت و مدیریت تولید صادرات محور با ارزش افزوده بالا و فناوری‌های پیشرفته و هدایت و حمایت از مدیریت واردات مبتنی بر تولید صادرات‌گرا
۱۶. سیاستگذاری و برنامه‌ریزی جهت بهبود نظام تولید، تامین و توزیع، نظارت بر شبکه‌های توزیع کالا و خدمات، توسعه رقابت و جلوگیری از انحصار در بازار
۱۷. ساماندهی زنجیره‌های تأمین و توزیع کالا و خدمات و مدیریت تنظیم و کنترل بازار
۱۸. نظارت و حمایت از حقوق تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان
۱۹. تعیین سیاست‌ها و ضوابط قیمت کالا و خدمات و ضوابط خدمات پس از فروش و نظارت بر اجرای آنها
۲۰. سیاستگذاری و برنامه‌ریزی در حوزه تجارت الکترونیکی کشور و توسعه و حمایت از کاربردهای فناوری اطلاعات و ارتباطات در بخش‌های صنعت، معدن و تجارت

۲۱. ساماندهی، استقرار و بکارگیری نظام یکپارچه آمار و اطلاعات و شبکه جامع اطلاع‌رسانی و تولید، تحلیل و ارائه

آمارها و گزارش‌های تخصصی در بخش‌های صنعت، معدن و تجارت

۲۲. حمایت از توسعه آموزش و پژوهش، «تحقیق و توسعه (R&D)»، ترویج و انتشار یافته‌ها و نتایج تحقیقات

و هدایت و بهره‌گیری از توانمندی‌های مراکز آموزشی و پژوهشی و فناوری جهت توسعه بخش‌های صنعت، معدن و تجارت

۲۳. همکاری و مشارکت با دستگاه‌ها در زمینه سیاستگذاری و برنامه‌ریزی برای تربیت و تامین نیروهای متخصص

بخش‌های صنعت، معدن و تجارت در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و برنامه‌ریزی و همچنین آموزش، توسعه مدیریت و توانمندسازی شاغلین بخش‌های مذکور

۲۴. سیاستگذاری، برنامه‌ریزی، نظارت، صیانت و حمایت از توسعه زیر بناها، اکتشاف، استخراج و بهره‌برداری از

معادن و فراوری معدنی با بکارگیری علوم، فنون و فناوری‌های پیشرفته

۲۵. سیاستگذاری و برنامه‌ریزی و انجام مطالعات و بررسی‌های زمین‌شناسی و شناسایی مخاطرات زمین‌شناختی و

تهیه نقشه‌های مربوط، تهیه اطلاعات پایه شناسایی، پی‌جویی و اکتشاف عمومی منابع و ذخایر معدنی و تهیه

گزارش‌های فنی و اقتصادی و ایجاد و گسترش پایگاه داده‌ها و اطلاع‌رسانی جامع علوم زمین برای بهره‌برداری از مزیت‌های زمین و ظرفیت‌های معدنی کشور^۲

به‌منظور تحقق یافتن وظایف فوق‌الذکر، وزات صنعت، معدن و تجارت باید بکوشد تا با عنایت به اسناد بالادستی کشور از جمله:

- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
- سند چشم‌انداز ۱۴۰۴
- سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی
- سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی
- سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

اهداف و برنامه‌های خود را در زمینه‌های گوناگون محوله شده به این وزارتخانه به انجام رساند.

² <https://www.mimt.gov.ir/s/mfaCcp>

۲. مبانی تحلیلی تدوین برنامه وزارت صنعت، معدن و تجارت

به‌منظور تدوین برنامه‌های پیشنهادی برای وزارت صنعت، معدن و تجارت در ادامه فرصت‌های پیش‌رو و ظرفیت‌های اقتصادی کشور در حوزه وظایف این وزارتخانه بررسی شده و سپس آسیب‌شناسی مسائل بخش صنعت، معدن و تجارت بررسی شده است. همچنین، ظرفیت‌ها و چالش‌های بخش صنعت، معدن و تجارت در طی ۴ سال آتی ارائه شده است.

۲-۱) فرصت‌ها و ظرفیت‌های کشور در بخش صنعت، معدن و تجارت ایران

در این بخش جهت شناسایی ظرفیت‌های داخلی کشور و همچنین فرصت‌های بین‌المللی تاثیرگذار بر بخش صنعت، معدن و تجارت، نخست براساس الگوی مطرح شده توسط میسنر و میر^۳ تجزیه و تحلیل مشتمل بر سطوح محیطی زیر و به تفکیک بخش صنعت، معدن و تجارت صورت گرفته است که در ادامه ارائه می‌گردد:

۱. محیط بیرونی بخش

- ۱-۱. عوامل فراکلان (*Meta factors*): دیپلماسی، مسائل فرهنگی و ...
- ۲-۱. عوامل کلان (*Macro factors*): سیاست‌های کلان ارزی، پولی، مالی و ...
- ۳-۱. عوامل بخشی (*Messo factors*): قوانین و مقررات بخشی، قیمت‌گذاری، تعرفه، مجوز و ...
۲. محیط درونی بخش (*Micro factors*): زنجیره تامین، عوامل بازار، نیروهای رقابتی در فضای کسب و کار

³ Messner & Meyer, 1998

شکل ۱. فرصت‌ها و ظرفیت‌های بخش صنعت

فرصت‌ها و ظرفیت‌های بخش صنعت

<ul style="list-style-type: none"> • بهبود مسیر مذاکرات آتی در نتیجه افزایش یکپارچگی در لایه دولت و مجلس • افزایش تنوع گروه‌های متقاضی به واسطه گسترش سن زدگی جمعیتی (aging) و افزایش سهم زنان شاغل • افزایش سهم شهرنشینی (بیش از ۷۰ درصد) در خاورمیانه (جمعیتی بالغ بر ۴۵۰ میلیون نفر) 	<p>محیط بیرونی: عوامل فراکلان (Meta) و فرازونها دیپلماسی، مسائل اجتماعی و ...</p>
<ul style="list-style-type: none"> • توسعه فرهنگ کارآفرینی در کشور و گرایش به سمت راهاندازی کسب‌وکارهای کوچک و متوسط (SME) • سیاست گسترش ظرفیت نهاد‌های حمایت از تحقیق و توسعه مشتمل بر پارک‌های علم و فناوری (با رشد ۳۲ درصدی این مراکز) • ثبات یافتن نسبی قیمت ارز و سیاست‌های ناظر بر ارزش‌گذاری پول ملی • فرصت‌های ناشی از اجرایی شدن سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی بر حضور بخش خصوصی در اقتصاد 	<p>محیط بیرونی: عوامل کلان (Macro) سیاست‌ها و متغیرهای کلان ارزی، پولی، مالی و ...</p>
<ul style="list-style-type: none"> • هموار شدن مسیر ساماندهی صنایع انحصاری به واسطه تاسیس رگولاتورهای بخشی (موضوع ماده ۸ قانون اصلاح قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، ۱۳۹۷) • ظرفیت‌های قابل توجه در حرکت به سمت اقتصاد دانش‌بنیان: مشوق‌های پیش‌بینی شده ذیل برنامه توسعه تولید محصولات دانش‌بنیان (۱۳۹۴) در توسعه صنایع دانش‌بنیان، گسترش کلان‌های هماهنگی صنعت، دانش و بازار رشته‌های، تاسیس ۶ شهرک فناوری 	<p>محیط بیرونی: عوامل بخشی (Meso) قوانین و مقررات بخشی، قیمت‌گذاری، تعرفه، مجوز و ...</p>
<ul style="list-style-type: none"> • برخورداری از مزیت‌های قابل توجه منابع طبیعی: در زمره ۴ کشور اول جهان در زمینه دسترسی به منابع انرژی و ۱۰ کشور برتر در زمینه منابع معدنی و ۱۵ کشور اول به لحاظ تنوع مواد اولیه کشاورزی • گسترش قابل توجه صنایع مادر و کلیدی در کشور به عنوان تأمین‌کننده مواد اولیه و واسطه‌های مورد نیاز سایر صنایع • تعداد بالای نیروی انسانی تحصیل کرده و فارغ‌التحصیل رشته مهندسی و مراکز آموزش فنی • گسترش قابل توجه ظرفیت شبکه‌های زیرساخت انرژی طی یک دهه اخیر • وجود پتانسیل بالا برای بهره‌مندی از انرژی بادی و خورشیدی در کشور • ظرفیت ۱۴۰۰ کیلومتر شبکه ریلی کشور و امکان افزایش سهم بار ریلی تا حدود ۶۰ درصد به واسطه ماهیت ریل‌پسند بار بخش بزرگی از بار حمل‌شده در بخش جاده‌های • دسترسی به بازار ۱۵ کشور در همسایگی ایران (هشت کشور قزاقستان، امارات، عمان، قطر، عربستان، کویت و روسیه دارای مرز دریایی) 	<p>محیط درونی صنعت (Micro) زنجیره تأمین، عوامل بازار و محیط صنعت</p>

شکل ۳. فرصت‌ها و ظرفیت‌های بخش معدن

فرصت‌ها و ظرفیت‌های بخش معدن

- افزایش تقاضا برای کانی‌های فازی و غیرفازی به واسطه رشد شهرنشینی و ساخت‌وساز (داشی از جنگ) در بازار خاورمیانه
- بهبود مسیر آبی سرمایه‌گذاری‌های مشترک معدنی به‌واسطه افزایش انتظارات مثبت بی‌امون مذاکرات آبی در عرصه بین‌المللی (افزایش یکپارچگی در لایه دولت و مجلس)
- جهت‌گیری کلان به منظور تقویت امور اکتشاف در بخش معادن وفق الزامات قانون برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
- حرکت به‌سمت ایجاد یکپارچگی در الگوی قیمت‌گذاری زنجیره فولاد در بورس کالایی (ابلاغیه مورخ ۱۳۹۹/۸/۲۸)
- کاهش خام‌فروشی در بخش معدن به واسطه محدودیت‌های شدید فروش مواد با ارزش‌افزوده پایین در بازارهای خارجی
- موقعیت مرئی کشور به واسطه برخورداری از ذخایر غنی انواع مواد معدنی فازی و غیرفازی به واسطه جایگیری روی کمربند فلزآلی الپ-همیالیا مشتمل بر: ذخیره قطعی بالغ بر ۵۵ میلیارد تن مواد معدنی، تنوع بیش از ۶۴ نوع ماده معدنی و برخورداری از ۱۰ معدن فعال در تراز جهانی
- پیشرفت‌های قابل توجه کشور در زمینه صنایع معدنی: برخورداری از مدرن‌ترین کارخانه ذوب آلومینیوم (کارخانه ذوب آلومینیوم جنوب چهارمین کارخانه تولید آلومینیوم در کشور و مدرن‌ترین کارخانه تولید آلومینیوم و آنود در خاورمیانه) و فولاد، رتبه ۱۰ تولید مس، رتبه ۱۴ تولید فولاد و رتبه ۱۸ ایران در تولید آلومینیوم جهان
- برخورداری از سوخت و انرژی با قیمت رقابتی در کشور
- کاهش محدودیت‌های توأم با کمبود آب بخش معدن به‌واسطه بهره‌رمدار از طرح انتقال آب خلیج فارس به فلات مرکزی ایران
- حضور گسترده بخش غیردولتی بزرگ مقیاس و کوچک مقیاس در بخش معدن کشور

محیط بیرونی: عوامل فراکلان
(Meta)
دیپلماسی، مسائل فرهنگی و ...

محیط بیرونی: عوامل کلان
(Macro)
متغیرها و سیاست‌های کلان ارزی، پولی، مالی و ...

محیط بیرونی: عوامل بخشی
(Meso)
قوانین و مقررات بخشی، قیمت گذاری، تعرفه، مجوز و ...

محیط درونی بخش معدن
(Micro)
زنجیره تامین، عوامل بازار و محیط معدن

شکل ۳. فرصت‌ها و ظرفیت‌های بخش تجارت

فرصت‌ها و ظرفیت‌های کلیدی بخش تجارت

۲-۲) آسیب‌شناسی مسائل کشور در بخش صنعت، معدن و تجارت ایران

در این بخش جهت شناسایی مسائل داخلی و خارجی کشور و همچنین آسیب‌شناسی عوامل تاثیرگذار بر بخش صنعت، معدن و تجارت، نخست بر اساس الگوی مطرح شده توسط میسنر و میر^۴ تجزیه و تحلیل مشتمل بر سطوح محیطی زیر و به تفکیک بخش صنعت، معدن و تجارت صورت گرفته است که در ادامه ارائه می‌گردد:

۱. محیط بیرونی بخش

۱-۱. عوامل فراکلان (*Meta factors*): دیپلماسی، مسائل فرهنگی و ...

۲-۱. عوامل کلان (*Macro factors*): سیاست‌های کلان ارزی، پولی، مالی و ...

۳-۱. عوامل بخشی (*Messo factors*): قوانین و مقررات بخشی، قیمت‌گذاری، تعرفه، مجوز و ...

۲. محیط درونی بخش (*Micro factors*): زنجیره تامین، عوامل بازار، نیروهای رقابتی در فضای کسب و کار

⁴ Messner & Meyer, 1998

شکل ۴. چالش‌های کلیدی عملکرد در بخش صنعت

چالش‌های کلیدی عملکرد در بخش صنعت

شکل ۵. چالش‌های کلیدی عملکرد در بخش معدن

چالش‌های کلیدی عملکرد بخش معدن

استخراج و فراوری	اکتشاف (اولیه و تکمیلی)
<ul style="list-style-type: none"> • کمبود دسترسی به فناوری‌های مورد نیاز تحت تاثیر تحریم‌ها • فشار ناشی از ملاحظات تحریم و تنظیم بازار بر الگوی تعیین قیمت و سهم بری هریک از حلقه‌های دخل در صنایع معدنی 	<ul style="list-style-type: none"> • تاثیرپذیری سیاست‌های اکتشاف از دیپلماسی سیاسی و عدم امکان همکاری‌های اقتصادی و روزآمدی فناوری کشور
<p>تاثیرپذیری شدید تامین ماشین آلات و تجهیزات وارداتی از نوسانات شدید ارزی</p>	<p>ناکارآمدی سیاست‌های مالی و بانکی کشور و فقدان بودجه و اعتبارات کافی برای توسعه اکتشاف معدنی</p>
<ul style="list-style-type: none"> • هزینه مبادلانی بالا ورود و فعالیت در بخش معدن به واسطه عدم شفافیت کافی قوانین جهت استخراج بهینه و صیانت از منابع داخلی • بی‌ثباتی فضای برنامه‌ریزی تولید و صادرات معدنی به سبب تعدد مصوبات تنظیم بازاری • فشار هزینه‌های ناشی از بهره مالکانه بر هزینه تمام شده 	<ul style="list-style-type: none"> • هزینه بالای ورود به بخش معدن به واسطه عدم برخورداری از پتخره واحد و نبود رگولاتور مدون • فقدان استراتژی‌های مشخص و دقیق در بخش اکتشاف (معادن بزرگ مقیاس و کوچک مقیاس) متناسب با اسناد بالادستی
<ul style="list-style-type: none"> • نیاز به سرمایه‌گذاری بالا در بخش استخراج • هزینه بالای استخراج به واسطه ضعف عملکرد زیرساخت‌های لجستیکی، آب و انرژی • ضعف مشارکت در تولید ماشین آلات و تجهیزات و توسعه فناوریهای نوین مورد نیاز در داخل کشور • ضعف پیوند پسین با صنایع پایین دستی به سبب اتکالی بالای صنایع مذکور به واردات قطعات نیمه‌ساخته • ضعف جایگاه تحقیق و توسعه در ارزش افزوده حاصل از فعالیتهای معدنی با تاکید بر بخش استخراج و فراوری معدن • ضعف زنجیره ارزش معدنی کشور و صنایع پشتیبان و تاثیر آن بر توان رقابت پذیری محصولات معدنی 	<ul style="list-style-type: none"> • زنجیره ناموزون بخش معدن به واسطه تقاضی برنامه‌ریزی راهبردی به‌ویژه در مرحله اکتشاف • نبود نظام اکتشاف معدن سیستماتیک و مشکلات ناشی از آن در شناسایی ذخایر جدید و ریسک بالای سرمایه‌گذاری برای اکتشاف • کمبود نیروی انسانی متخصص • فقدان اطلاعات پایه کافی در حوزه ذخایر احتمالی و قطعی و شناسایی ظرفیتهای معدنی کشور • ضعف در تامین منابع مالی مورد نیاز در داخل کشور جهت اکتشاف و حفاری
<p>محیط بیرونی: عوامل کلان (Meta) دیپلماسی، مسائل فرهنگی و...</p>	<p>محیط بیرونی: عوامل کلان (Macro) سیاست‌های کلان ارزی، پولی، مالی و...</p>
<p>محیط بیرونی: عوامل بخشی (Meso) قوانین و مقررات بخشی</p>	<p>محیط بیرونی: عوامل بخشی (Micro) زنجیره تامین، عوامل بازار و محیط معدن</p>

شکل ۶. چالش‌های کلیدی عملکرد در بخش تجارت

چالش‌های کلیدی عملکرد بخش تجارت

بازگانی خارجی	بازگانی داخلی	محیط بیرونی: عوامل فراکلان (Meta) دیپلماسی، مسائل فرهنگی و...
تاثیر پذیری شدید رابطه مبادله تجاری از تحولات دیپلماسی سیاسی	تاثیر پذیری شدید نظام تنظیم بازار داخلی از تحولات دیپلماسی سیاسی	محیط بیرونی: عوامل کلان (Macro) سیاست‌های کلان ارزی، پولی، مالی و...
تغییر ترکیب سبد صادراتی به زیان محصولات با پیچیدگی بالاتر تحت تاثیر افزایش نرخ ارز و افزایش انگیزه خام فروشی	تاثیر پذیری شدید بازار داخلی و قیمت‌های مصرف کننده از نوسانات قیمت ارز نیز بالا به هزینه کرد دولتی در بخش تنظیم بازاری به واسطه تورم شتاباننده	محیط بیرونی: عوامل بخشی (Meso) قوانین و مقررات بخشی
کاهش انگیزه تجارت رسمی در نتیجه تشدید محدودیت‌های مرتبط با مدیریت بازار	هزینه بالای سیاست‌های مدیریت بازار در اقتصاد به واسطه عدم شفافیت اطلاعات و کارایی پایین اقدامات نظارتی در بازار	محیط درونی بازرگانی (Micro) زنجیره تامین، عوامل بازر، نیروهای رقابتی در فضای کسب و کار
<ul style="list-style-type: none"> • هزینه بالای تجارت خارجی به واسطه ضعف عملکرد سخت افزارهای نرم و سخت پشتیبان • توان رقابت پذیری اندک و قدرت ماندگاری پایین در بازارهای جهانی به واسطه ضعف در زنجیره ارزش و هزینه تمام شده بالای محصولات 	<ul style="list-style-type: none"> • شفافیت پایین بازار داخلی به واسطه سهم پایین واحدهای کاملا سازمان یافته در شبکه • گسترش تعارض میان بخش‌های مدرن و سنتی بازرگانی در کشور • سطح کاهشنده بهره وری در شرکت‌های بازرگانی 	

در ادامه ظرفیت‌ها و چالش‌های مرتبط با وزارت صنعت، معدن و تجارت به تفکیک در دوره ۴ ساله آتی در قالب جداول ۱ الی ۳ زیر ارائه شده است.

جدول ۱. ظرفیت‌ها و چالش‌های مرتبط با بخش صنعت در دوره ۴ ساله آتی

چالش‌ها	ظرفیت‌ها	سطوح محیطی
<ul style="list-style-type: none"> تاثیرپذیری شدید اندازه بازار نفوذ شده از تحریم‌ها نوسان‌پذیری شدید هزینه‌های تولید (واردات مواد اولیه و واسطه‌ای) از سیاست‌های ارزی 	<p>انتظارات مثبت ناظر بر بهبود وضعیت آتی در بازارهای بین‌المللی در هر دو بخش درآمدهای صادراتی و هزینه‌های وارداتی</p>	محیط بیرونی: عوامل فراکلان (Meta)
<p>سهم پایین R&D از ارزش افزوده بخش صنعت</p>	<p>افزایش اتکا به نهادهای شتاب دهنده تحقیق و توسعه در بخش صنعت، معدن و تجارت</p>	محیط بیرونی: عوامل کلان (Macro)
<ul style="list-style-type: none"> حاکمیت ساختار غیررقابتی متکی بر بازار داخل فشار ناشی از انواع مداخلات دولت بر عملکرد بازار و ناکارآمدی ناشی از آن 	<p>افزایش سهم بخش خصوصی در اقتصاد</p>	محیط بیرونی: عوامل بخشی (Meso)
<ul style="list-style-type: none"> کاهش اثر مزیت‌های منابع طبیعی در توان رقابت‌پذیری تولیدات کشور ضعف شبکه تولید و تامین صنعتی کشور و وابستگی وارداتی زیاد دوگانگی در نیروی انسانی: مازاد نیروی انسانی غیرمتخصص و کمبود نیروی انسانی متخصص فشار قابل ملاحظه زیرساخت‌ها بر هزینه تمام شده بخش صنعت، معدن و تجارت سهم بری پایین از تقاضای بالقوه موجود 	<ul style="list-style-type: none"> دسترسی به انواع منابع انرژی و مواد پایه تولید در بخش صنایع بالادستی قدمت بالای سرمایه‌گذاری در مواد پایه‌ای واسطه‌ای تعداد بالای نیروی انسانی تحصیل کرده و فارغ‌التحصیل رشته مهندسی و گسترش تعداد مراکز آموزش حرفه‌ای و تخصصی صنایع کاهش محدودیت‌های قابل توجه در شبکه‌های زیرساخت عمومی (به ویژه گاز رسانی صنایع) طی یک دهه اخیر دسترسی به بازار گسترده و تقاضای بالقوه رو به افزایش در بازارهای منطقه ای 	محیط درونی بخش صنعت (Micro)

ماخذ: برنامه راهبردی توسعه صنایع صادراتی و رقابتی (۱۳۹۷)

جدول ۲. ظرفیت‌ها و چالش‌های مرتبط با بخش معدن در دوره ۴ ساله آتی

چالش‌ها	ظرفیت‌ها	سطوح محیطی
<ul style="list-style-type: none"> تاثیرپذیری منفی سرمایه‌گذاری در بخش معدن از تحریم‌ها توان پایین رقابت‌پذیری محصولات معدنی کشور در بازارهای جهانی با وجود ظرفیت‌های بالای صادراتی (هزینه تمام شده بالا و محدودیت‌های تنظیم بازاری) 	<p>افزایش تقاضا برای کانی‌های فلزی و غیرفلزی به واسطه رشد شهرنشینی و ساخت‌وساز (ناشی از جنگ) در بازار خاورمیانه</p>	<p>محیط بیرونی: عوامل فراکلان (Meta)</p>
<p>هزینه بالای سرمایه‌گذاری در بخش معدن به واسطه ابهامات قانونی و مقرراتی حایل</p>	<p>افزایش توازن در زنجیره معدنی به واسطه اهتمام بالای لایه سیاست‌گذار به تقویت امور اکتشاف در بخش معادن، تکمیل شدن الزامات سند توسعه فولاد در افق ۱۴۰۴، کاهش خام‌فروشی در بخش معدن به واسطه محدودیت‌های قیمت‌گذاری و محدودیت‌های تجاری</p>	<p>محیط بیرونی: عوامل کلان (Macro)</p>
<p>کاهش مزیت‌های طبیعی بخش معدن به واسطه بهره‌وری کاهنده در بخش معدن</p>	<p>افزایش یکپارچگی در زنجیره بخش معدن و صنایع معدنی به واسطه توسعه عمودی رو به جلو واحدهای معدنی بزرگ مقیاس به صنایع پایین‌دست و توسعه عمودی روبه عقب در صنایع معدنی</p>	<p>محیط بیرونی: عوامل بخشی (Messo)</p>
<p>عدم توازن حاکم بر زنجیره تامین مواد معدنی</p>	<p>افزایش یکپارچگی در زنجیره بخش معدن و صنایع معدنی به واسطه توسعه عمودی رو به جلو واحدهای معدنی بزرگ مقیاس به صنایع پایین‌دست و توسعه عمودی روبه عقب در صنایع معدنی</p>	<p>محیط درونی بخش معدن (Micro)</p>

جدول ۳. ظرفیت‌ها و چالش‌های مرتبط با بخش تجارت در دوره ۴ ساله آتی

چالش‌ها	ظرفیت‌ها	سطوح محیطی
<ul style="list-style-type: none"> تاثیرپذیری منفی شدید بخش تجارت از تحریم‌ها فرهنگ ضعیف فعالیت در قالب کاملاً سازمان‌یافته (دارای مجوز و زنجیره‌ای) در بخش بازرگانی کشور	توسعه فرهنگ کارآفرینی در بخش بازرگانی کشور و راه‌اندازی کسب‌وکارهای کوچک و متوسط (SME)	محیط بیرونی: عوامل فراکلان (Meta)
ضعف زیرساخت‌های پشتیبان به‌ویژه بخش بانکی و بیمه‌ای در پشتیبانی بخش تجاری کشور	افزایش ثبات در مسیر نوسانات ارزی کشور و ایجاد فضای مطمئن‌تر برای سرمایه‌گذاران حوزه بازرگانی	محیط بیرونی: عوامل کلان (Macro)
افزایش هزینه‌های مبادلاتی عملکرد در بخش تجاری کشور به واسطه ضعف چارچوب‌های رگولاتوری و تعدد مراجع متولی	انتظار افزایش شفافیت در فضای قانونی بخش بازرگانی پس از تصویب و ابلاغ پیش‌نویس‌های قانونی سند جامع نظام بازرگانی کشور، سند جامع نظام توزیع کشور، لایحه ساماندهی واحدهای فرانچایزی و لایحه تجارت	محیط بیرونی: عوامل بخشی (Messo)
آسیب ناشی از افزایش سهم واحدهای بازرگانی مدرن اما غیرسازمان (بدون مجوز) و نیمه‌سازمان‌یافته (دارای مجوز، اما کوچک و غیرزنجیره‌ای) بر بخش سنتی بازرگانی	افزایش توانمندی‌های صادراتی در بخش‌های خدماتی گرایش ساختار بخش بازرگانی کشور به افزایش سهم بخش مدرن	محیط درونی بخش بازرگانی (Micro)

بدین ترتیب، در این مدخل تجزیه و تحلیل لازم جهت شناسایی ظرفیت‌ها و آسیب‌های تاثیرگذار بر حوزه وظایف وزارت صنعت، معدن و تجارت صورت گرفت و براین اساس در ادامه به تبیین اهداف و تدوین راهبردهای اساسی این وزارتخانه انجام می‌پذیرد.

۳. اهداف کلان و راهبردهای پیشنهادی برای وزارت صنعت، معدن و تجارت

براساس تجزیه و تحلیل انجام شده فوق‌الذکر اهداف کلان هریک از بخشهای وزارت صنعت، معدن و تجارت در طی ۴ سال آینده در جدول زیر ارائه شده است و سپس براین مبنا راهبردهای مربوطه تدوین و ارائه می‌گردد.

جدول ۴. اهداف کلان وزارت صنعت، معدن و تجارت تا افق ۱۴۰۴

بخش‌ها	اهداف کلان	کد اهداف کلان
صنعت	رفع موانع تولید به صورت پایدار، فراگیر و مستمر در صنایع کشور	G1
	توانمندسازی زنجیره ارزش صنایع بخش به ویژه در بخش خصوصی	G2
	ارتقاء بهره‌وری عوامل تولید در صنایع تولید داخلی	G3
	بهبود محیط کسب‌وکار برای صنایع تولید داخلی	G4
معدن	جلب سرمایه گذار در حوزه اقدامات بخش معدن	G5
	تامین نیازهای زیرساختی، ماشین‌آلات و تجهیزات مورد نیاز در بخش معدن	G6
	کاهش خام‌فروشی محصولات معدنی و افزایش توازن زنجیره ارزش محصولات معدنی کشور	G7
تجارت	افزایش توانمندسازی واحدهای خصوصی در جهت گیری به رقابت در مقاصد صادراتی	G8
	تسهیل امکان صادراتی کردن کسب و کارهای تولیدی و خدماتی با رویکرد توسعه صادرات غیرنفتی	G9
	توسعه دیپلماسی و روابط تجاری بین‌المللی و قدرت نفوذ بیشتر در مقاصد صادراتی	G10

از آنجا که در تجزیه و تحلیل صورت گرفته در بخش‌های صنعت، معدن و تجارت اصلی‌ترین چالش پیش‌رو در محیط بیرونی (سطح عوامل فراکلان) مربوط به تاثیرپذیری شدید فعالیتهای بخشهای مختلف صنعت، معدن و تجارت کشور از سیاست‌های دیپلماسی خارجی و از تحریم‌های ایجاد شده برضد کشور می‌باشد، لذا در ادامه به منظور تدوین راهبردهای متناظر با اهداف کلان تعیین شده در بالا دو سناریو مدنظر قرار می‌گیرد (سناریو (۱): کاهش تحریم‌های سیاسی-اقتصادی و یا حفظ وضعیت موجود و سناریو (۲): تشدید تحریم‌های سیاسی-اقتصادی برضد ایران و تحدید ارتباطات دیپلماتیک) و طی هریک راهبردهای متناسب با هر سناریو نیز مشخص می‌گردد:

الف) سناریو (۱): کاهش تحریم‌های سیاسی-اقتصادی و یا حفظ وضعیت موجود:

تحت شرایط این سناریو براساس اهداف کلان برشمرده وزارت صنعت، معدن و تجارت در جدول ۴، ۸ راهبرد اساسی در حوزه وظایف این وزارتخانه در جدول زیر متناظر با اهداف مربوطه ارائه می‌گردد که از قابلیت اجرایی بالایی نیز برخوردار هستند.

جدول ۵. راهبردهای وزارت صنعت، معدن و تجارت تا افق ۱۴۰۴ و اهداف کلان متناظر (سناریو ۱)

سناریو (۱) کاهش تحریم‌های سیاسی-اقتصادی و یا حفظ وضعیت موجود			
قابلیت اجرایی	کد اهداف متناظر	کد راهبرد	راهبردهای وزارت صنعت، معدن و تجارت
✓ بالا	G1,G2,G8	S1	راهبرد ۱: تقویت هم‌پیوندی صنایع بزرگ و کوچک و تکمیل زنجیره تامین فیزیکی
✓ بالا	G1,G2,G7	S2	راهبرد ۲: بهبود قابلیت‌های فناوریانه بخش صنعت و معدن با افزایش عمق ساخت داخلی تجهیزات و ماشین‌آلات صنعتی
✓ بالا	G2,G3,G8,G9	S3	راهبرد ۳: ارتقای سهم تحقیق و توسعه (R&D) و طراحی و توسعه (D&D) از ارزش افزوده محصولات صنعتی
✓ بالا	G2,G3	S4	راهبرد ۴: بهینه‌سازی الگوی مصرف انرژی و منابع طبیعی در صنایع و کاهش میزان ضایعات در فرآیندهای صنعتی و معدنی
✓ بالا	G2,G6,G7,G8	S5	راهبرد ۵: افزایش سهم مواد و محصولات صنعتی با ارزش افزوده بالا در سبد محصولات صنعتی و معدنی داخلی و خارجی
✓ بالا	G4,G5	S6	راهبرد ۶: کاهش سهم هزینه‌های تامین مالی و خدمات متصل به تولید از مجموع قیمت تمام شده محصولات صنعتی و معدنی
✓ بالا	G4,G8,G9,G10	S7	راهبرد ۷: نظام بخشی به جریان تجارت خارجی رسمی و تنوع بخشی به محصولات نوآورانه در مقاصد صادراتی با توسعه پیوندهای راهبردی و ظرفیت دیپلماسی تجاری و سیاسی
✓ بالا	G1,G2	S8	راهبرد ۸: ارتقای توان رقابت‌پذیری و بهبود مزیت‌های هزینه‌ای محصولات تولید داخل در بازارهای داخلی و خارجی

ب) سناریو (۲): تشدید تحریم‌های سیاسی-اقتصادی بر ضد ایران و تحدید ارتباطات دیپلماتیک:

چنانچه شرایط تحریم‌های سیاسی-اقتصادی بر ضد ایران ادامه یابد و امکان برقراری ارتباطات دیپلماتیک با دنیای تجارت جهانی محقق نشود، در راستای اهداف کلان برشمرده وزارت صنعت، معدن و تجارت در جدول ۴، از بین ۸ راهبرد اساسی در حوزه وظایف این وزارتخانه که در جدول ۵ برشمرده شد، قابلیت اجرایی راهبردها در سناریو ۲ مجدداً مورد ملاحظه قرار گرفته است و می‌توان دریافت صرفاً راهبردهایی قابلیت اجرایی خواهند داشت که جریانات و موانع ایجاد شده تحت تحریم‌های سیاسی-اقتصادی بر آنها اثرگذاری چندانی نداشته باشند. این راهبردها در جدول ۶ مشخص شده‌اند.

جدول ۶. راهبردهای وزارت صنعت، معدن و تجارت تا افق ۱۴۰۴ و اهداف کلان متناظر (سناریو ۲)

سناریو (۲) تشدید تحریم‌های سیاسی-اقتصادی بر ضد ایران و تحدید ارتباطات دیپلماتیک			
قابلیت اجرایی	کد اهداف متناظر	کد راهبرد	راهبردهای وزارت صنعت، معدن و تجارت
بالا ✓	G1,G2,G8	S1	راهبرد ۱: تقویت هم‌پیوندی صنایع بزرگ و کوچک و تکمیل زنجیره تامین فیزیکی
بالا ✓	G1,G2,G7	S2	راهبرد ۲: بهبود قابلیت‌های فناوریانه بخش صنعت و معدن با افزایش عمق ساخت داخلی تجهیزات و ماشین‌آلات صنعتی
بسیار محدود ☒	G2,G3,G8,G9	S3	راهبرد ۳: ارتقای سهم تحقیق و توسعه (R&D) و طراحی و توسعه (D&D) از ارزش افزوده محصولات صنعتی
بالا ✓	G2,G3	S4	راهبرد ۴: بهینه‌سازی الگوی مصرف انرژی و منابع طبیعی در صنایع و کاهش میزان ضایعات در فرآیندهای صنعتی و معدنی
بسیار محدود ☒	G2,G6,G7,G8	S5	راهبرد ۵: افزایش سهم مواد و محصولات صنعتی با ارزش افزوده بالا در سبد محصولات صنعتی و معدنی داخلی و خارجی
بالا ✓	G4,G5	S6	راهبرد ۶: کاهش سهم هزینه‌های تامین مالی و خدمات متصل به تولید از مجموع قیمت تمام شده محصولات صنعتی و معدنی
بسیار محدود ☒	G4,G8,G9,G10	S7	راهبرد ۷: نظام بخشی به جریان تجارت خارجی رسمی و تنوع بخشی به محصولات نوآورانه در مقاصد صادراتی با توسعه پیوندهای راهبردی و ظرفیت دیپلماسی تجاری و سیاسی
بسیار محدود ☒	G1,G2	S8	راهبرد ۸: ارتقای توان رقابت‌پذیری و بهبود مزیت‌های هزینه‌ای محصولات تولید داخل در بازارهای داخلی و خارجی

چنانچه در جدول فوق ملاحظه می‌گردد، در سایه سناریو (۲) و با تشدید تحریم‌های سیاسی بر علیه ایران، تحقق اهداف کلان در حوزه وظایف وزارتخانه صنعت، معدن و تجارت با موانع جدی روبرو خواهند شد و راهبردهای متناظر (مشمول بر راهبرد ۳، ۵، ۷ و ۸) نیز قابلیت اجرایی چندان نخواهند داشت. باید اذعان نمود در صورتیکه حتی راهبردهای فوق‌الذکر به مورد اجرا نیز گذارده شوند اجرای عملیاتی این راهبردها در محدوده شرایط تحریم سیاسی-اقتصادی و ارتباطات محدود دیپلماتیک با کشورهای خاورمیانه، آسیای میانه یا آسیای شرقی به صورتی محدود ممکن خواهد شد که لزوماً تامین کننده اهداف کلان و تضمین‌کننده رشد بخش صنعت، معدن و تجارت در آینده نزدیک نخواهد بود. از این روی، به دلیل افزایش موانع و چالش‌های پیش‌رو به لحاظ اثرگذاری این عامل مهم بر بخش‌های مختلف زنجیره ارزش صنعت، معدن و تجارت برنامه‌ریزی جدی برای رویارویی با تحریم سیاسی-اقتصادی به عنوان عامل بیرونی در سطح فراکلان کشور امری ضروری می‌نماید. بدین ترتیب، در مواجهه با این چالش مهم و اساسی صرفاً راهبردهای ۱، ۲، ۴ و ۶ همچنان امکان اجرایی شدن خواهند داشت.

۴. اهم برنامه‌های اجرایی ذیل راهبردهای وزارت صنعت، معدن و تجارت

در این بخش راهبردهای وزارت صنعت، معدن و تجارت که تحت سناریوی (۱) مطرح شده‌اند در جدول ۷ ارائه شده‌اند و براساس آن برنامه‌های اجرایی ذیل هر راهبرد نیز تدوین شده است. این مهم به دلیل آن صورت گرفته است تا برنامه‌های عملیاتی ذیل راهبردهای هشت‌گانه بتواند نمایانگر تصویر جامعی از اقدامات ضروری در برنامه‌های عملیاتی آتی در وزارتخانه صنعت، معدن و تجارت بوده و مسیر فعالیتهای پیش‌رو را مشخص کند. شایان ذکر است که دستگاه‌های ذی‌صلاح در خصوص هر یک از برنامه‌های اجرایی نیز در این جدول احصاء شده‌است.

جدول ۷. برنامه‌های اجرایی تعیین شده در ذیل هر راهبرد و دستگاه‌های ذی صلاح

دستگاه مسئول	برنامه‌های اجرایی
	راهبرد ۱: تقویت هم‌پیوندی صنایع بزرگ و کوچک و تکمیل زنجیره تامین فیزیکی
سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی	تسریع در اجرایی‌سازی دستورالعمل استقرار نظام مبادلات پیمانکاری فرعی (ISPX) (۱۳۹۶) و تشکیل و تقویت دفاتر محلی مرکز مبادلات پیمانکاری فرعی (مپفا) با هدف: الف) تسهیل ارتباط کارفرمایان و پیمانکاران و ایجاد شبکه‌ها و کنسرسیوم‌ها ب) سازماندهی نمایشگاه‌ها، با هدف شناسایی، ایجاد و توسعه بازار ج) ایجاد نمایندگی‌های تجاری و بازرگانی و تبلیغات د) ارتقا و توانمندسازی پیمان کاران از طریق برگزاری دوره‌های آموزشی و ارائه مشاوره
	راهبرد ۲: بهبود قابلیت‌های فناورانه بخش صنعت و معدن با افزایش عمق ساخت داخلی تجهیزات و ماشین‌آلات صنعتی
معاونت امور صنایع وزارت صنعت، معدن و تجارت	تهیه فهرست اولویت‌های تجاری‌سازی فناوری‌های صنعت و معدن جهت ارائه به مرکز توسعه کسب‌وکار و فناوری به‌عنوان نهاد حمایتی در ایجاد و توسعه شرکت‌های فعال و مشاور در حوزه تجاری‌سازی فناوری به‌ویژه محصولات مبتنی بر فناوری‌های پیشرفته
معاونت آموزش، پژوهش و فناوری وزارت و تجارت صنعت، معدن و تجارت	جهت‌دهی به تقاضای مواد و تجهیزات دانش‌بنیان به خرید از ساخت داخل با بهره‌گیری از مشوق‌های موضوع ماده ۱۰ برنامه توسعه تولید، تقاضا و صادرات محصولات دانش‌بنیان (۱۳۹۴)
مجلس شورای اسلامی	تسریع در مراحل تصویب و اجرایی‌سازی لایحه حمایت از مالکیت فکری
گمرک ج. ا. ایران	کاهش هزینه‌های داخلی‌سازی فناوری با استفاده از معافیت‌های گمرکی واردات کالاهای نمونه موضوع ماده ۲ شیوه‌نامه اعطای معافیت حقوق گمرکی، سود بازرگانی و عوارض به شرکت‌ها و موسسات دانش‌بنیان (۱۳۹۴)

راهدرد ۳: ارتقای سهم تحقیق و توسعه (R&D) و طراحی و توسعه (D&D) از ارزش افزوده محصولات صنعتی	
<p>معاونت طرح و برنامه وزارت صنعت، معدن و تجارت</p>	<p>حمایت از شکل‌گیری و گسترش مراکز تحقیق و توسعه واحدهای صنعتی و معدنی با استفاده از: الف. ظرفیت طرح مکنبا ایجاد امکان ارائه تسهیلات مالی جهت حمایت از تجاری‌سازی یافته‌های پژوهشی ب. ظرفیت ماده ۶ قانون حمایت از شرکت‌ها و موسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات (۱۳۸۹) به‌صورت تخصیص بخشی از منابع مالی ردیف بودجه خرید کالا و خدمات با مبدا خارجی در هر دستگاه به امر تحقیق و توسعه مشترک با شرکت‌های دانش‌بنیان به‌منظور دستیابی به خودکفایی در زمینه همان کالاها و خدمات</p>
<p>مجموعه وزارت صنعت، معدن و تجارت</p>	<p>حمایت از سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه کاربردی در واحدهای صنعتی از طریق: الف. تأمین حداکثر ۵۰ درصد از هزینه پرداخت شده توسط شرکت‌های تولیدی و صنعتی برای فعالیت‌های تحقیقاتی و توسعه‌ای از محل اعتبارات بودجه‌های ستوانی وفق ماده ۴ قانون رفع مواد تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور (۱۳۹۴) ب. اعمال معافیت‌های مالیاتی ۱۰ درصدی در خصوص هزینه‌های سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه واحدهای صنعتی مطابق تمهیدات پیش‌بینی شده در بند «س» ماده ۳۱ قانون رفع موانع تولید و ارتقای نظام مالی کشور (۱۳۹۴)</p>
<p>سازمان امور مالیاتی</p>	<p>تهیه فهرست حوزه‌های با ارزش افزوده بالای دانشی در زنجیره ارزش رشته فعالیت‌های مختلف صنعتی جهت تصویب در کارگروه توسعه تولید، تقاضا و صادرات به منظور بهره‌مندی از مشوق‌های پیش‌بینی شده در برنامه توسعه تولید محصولات دانش‌بنیان (۱۳۹۴)</p>
<p>معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری</p>	<p>تهیه فهرست حوزه‌های با ارزش افزوده بالای دانشی در زنجیره ارزش رشته فعالیت‌های مختلف صنعتی جهت تصویب در کارگروه توسعه تولید، تقاضا و صادرات به منظور بهره‌مندی از مشوق‌های پیش‌بینی شده در برنامه توسعه تولید محصولات دانش‌بنیان (۱۳۹۴)</p>

<p>راهبرد ۴: بهینه‌سازی الگوی مصرف انرژی و منابع طبیعی در صنایع و کاهش میزان ضایعات در فرآیندهای صنعتی و معدنی</p>	<p>مشارکت در تدوین برنامه‌های ارتقای بهره‌وری با سایر دستگاه‌های مندرج در جدول ذیل بند ۱۱ ماده ۱۱ از ماده ۱۱ برنامه جامع بهره‌وری (۱۳۹۴) وفق الزامات موضوع تصویب‌نامه شماره ۵۸۱۳۷ هیات وزیران مورخ ۹۳/۵/۲۶ منعی بر ضرورت مشارکت وزارت صنعت، معدن و تجارت در تدوین برنامه‌های ارتقای بهره‌وری در حوزه‌های ذیل:</p> <p>الف. بهره‌وری متکی بر رقابت پذیری و نوآوری</p> <p>ب. بهره‌وری انرژی</p> <p>ج. بهره‌وری سبز</p> <p>د. بهره‌وری آب</p>
<p>مجموعه وزارت صنعت، معدن و تجارت</p>	<p>اجرای برنامه‌های ارتقای بهره‌وری انرژی در صنایع از طریق:</p> <p>الف. اجرای طرح‌های بهینه‌سازی مصرف انرژی در صنایع از محل منابع پیش بینی شده در ماده ۱۲ قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور (۱۳۹۴)</p>
<p>معاونت امور صنایع وزارت صنعت، معدن و تجارت</p>	<p>ب. اجرای طرح جایگزینی محصولات کم‌آزاده صنعتی و پرمصرف با اعطای مشوق‌های مورد نیاز وفق الزامات بند ب ماده ۴۶ قانون برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۱۳۹۶)</p>
<p>وزارت صمت (معاونت امور صنایع) با همکاری وزارت نیرو و وزارت نفت</p>	<p>بازنگری در استانداردهای مصرف انرژی در صنایع با همکاری مرکز ملی استاندارد با هدف بهبود تدریجی بهره‌وری انرژی در واحدهای صنعتی و توانایی مواجهه با هدفمندسازی قیمت حامل‌های انرژی موضوع ماده ۳۹ قانون برنامه ششم توسعه از طریق:</p> <p>الف. بهره‌گیری از مشوق‌های مالی، مالیاتی و گمرکی موضوع ماده ۲ قانون توسعه حمل‌ونقل و مدیریت مصرف سوخت (۱۳۸۶)</p> <p>ب. جایزیم پیش‌بینی شده در ماده ۵ آیین‌نامه اجرایی ماده ۲۶ قانون اصلاح مصرف انرژی (۱۳۹۲) در خصوص مازاد مصرف برق (دو برابر تعرفه متعارف همان واحد)، گاز و حامل‌های انرژی (اضافه درصدی از قیمت حاکم)</p>
<p>معاونت‌های امور صنایع/امور معدنی وزارت صنعت، معدن و تجارت</p>	<p>راهبرد ۵: افزایش سهم مواد و محصولات صنعتی با ارزش افزوده بالا در سبد محصولات صنعتی و معدنی داخلی و خارجی</p> <p>اولویت‌دهی به پروژه‌های تکمیلی زنجیره ارزش صنایع پالایشگاهی، محصولات پتروشیمی و صنایع معدنی با تأکید بر برداشت صیانتی از منابع وفق الزامات بندهای ۱۳ و ۱۵ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی (۱۳۹۲)</p>

راهبرد ۶: کاهش سهم هزینه‌های تأمین مالی و خدمات متصل به تولید از مجموع قیمت تمام شده محصولات صنعتی و معدنی	
<p>صندوق توسعه ملی</p>	<p>پیش‌بینی مشوق‌های جلب سرمایه‌گذاری در بخش حمل‌ونقل ریلی و دریایی به‌عنوان زیرساخت مهم پشتیبان تولید و صادرات صنعتی با بهره‌گیری از ظرفیت:</p> <p>الف. جزء (ح) از بند ۳ مصوبه هیات امنای صندوق توسعه ملی (۱۳۹۳) در خصوص فعالیت‌های واحد اولویت تسهیلات ارزی صندوق توسعه ملی به صورت:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ طرح‌های ایجاد، توسعه و تجهیز بنادر ▪ خرید هواپیما ▪ حمل‌ونقل ریلی (تولید و خرید لوکوموتیو، احداث خطوط، تولید واگن و تجهیزات مرتبط) ▪ حمل‌ونقل دریایی (تولید و خرید کشتی‌های تجاری، باری، شناورهای صیادی و تجهیزات مرتبط) ▪ حمل‌ونقل جاده‌ای با اولویت نوسازی ناوگان درون و برون‌شهری <p>ب. بند (ب) مصوبه هیات امنای صندوق توسعه ملی (۱۳۹۳) در خصوص فعالیت‌های واحد اولویت تسهیلات ریلی صندوق توسعه ملی به صورت حمل‌ونقل، گردشگری و تانسیسات مربوطه</p>
<p>مرکز توسعه تجارت الکترونیک گمرک ج.ا. ایران مرکز ملی شماره‌گذاری کالا و خدمات</p>	<p>کاهش هزینه و افزایش سرعت خدمات صادراتی از طریق:</p> <p>الف. تکمیل کارکردهای سامانه جامع تجارت ایران در بخش صادراتی و وارداتی</p> <p>ب. تسریع در تکمیل زیرساخت‌های قابلیت شناسایی و رهگیری اقلام تجاری از طریق تکمیل زیرساخت‌های GSI در خصوص کالاهای صادراتی و وارداتی</p>
<p>بانک مرکزی و بانک‌ها و موسسات اعتباری</p>	<p>بهبود زیرساخت‌های تأمین سرمایه در گردش پایدار برای واحدهای تولیدی صنفی و صنعتی، معدنی، نگاه‌های دانش بنیان و شرکت‌های صادراتی با استفاده از ظرفیت ماده ۳۱ قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور (۱۳۹۴) و دستورالعمل آن (۱۳۹۴)</p>
<p>وزارت امور اقتصادی و دارایی</p>	<p>افزایش سهم مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور در توسعه صادرات کالاهای صنعتی رقابت‌پذیر از طریق گسترش و تسهیل تولید صنایع صادراتی و رقابتی، دستیابی به فناوری‌های پیشرفته، جلب فاینانس و واردات نهادهای استراتژیک تولید صنعتی طبق تاکیدات بند ۱۱ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی</p>

راهبرد ۷: نظام بخشی به جریان تجارت خارجی رسمی و تنوع بخشی به محصولات نوآورانه در مقاصد صادراتی با توسعه پیوندهای راهبردی و ظرفیت دیپلماسی تجاری و سیاسی	
<p>کمیسیون ماده ۱ قانون و مقررات صادرات و واردات</p>	<p>تسریع در تأمین الزامات مصرح در بند "۳" ماده ۴ قانون برنامه ششم توسعه مبنی بر اصلاح نظام تعرفه‌ای با رویکرد ارتقای کیفیت و رقابت‌پذیر ساختن کالاهای تولید داخل برای صادرات</p>
<p>سازمان توسعه تجارت</p>	<p>تعیین و اعزام رایزنان فعال بازرگانی در کشورهای هدف و به ویژه کشورهای منطقه</p>
<p>بانک مرکزی، وزارت صنعت معدن و تجارت اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران</p>	<p>توسعه پیوندهای راهبردی و گسترش همکاری و مشارکت اقتصادی در جهان مطابق با تأکیدات ماده ۱۳ برنامه ششم توسعه و بند ۱۲ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با استفاده از ظرفیت‌های زیر:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ عضویت در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی و منطقه‌ای ■ انعقاد پیمان‌های دوجانبه و چندجانبه ■ انعقاد پیمان‌های پولی دوجانبه (حذف ارز واسط) با کشورهای طرف تجاری و هدف به ویژه کشورهای منطقه ■ تبادل فناوری ■ ورود به زنجیره‌های تولید و توزیع بین‌المللی

راهبرد ۸: ارتقای توان رقابت‌پذیری و بهبود مزیت‌های هزینه‌ای محصولات تولید داخل در بازارهای داخلی و خارجی

سازمان امور مالیاتی	اعمال منافقت‌های مالیاتی برای شرکت‌های خارجی که با استفاده از ظرفیت واحدهای تولیدی داخلی در ایران نسبت به تولید محصولات با نشان معتبر اقدام کنند و حداقل ۲۰ درصد از محصول تولیدی خود را صادر نمایند وفق تمهیدات پیش‌بینی شده در بند خ ماده ۳۱ قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور (به عنوان اصلاحیه ماده ۱۳۳ قانون مالیات‌های مستقیم)
سازمان توسعه تجارت	ساماندهی و تبلیغات تولید کنندگان و صادرکنندگان با نشان (برندهای) تجاری برتر در خارج از کشور و توسعه بازارهای صادراتی وفق تکالیف مصرح در ماده ۴ آیین نامه ساماندهی تبلیغات کالا و خدمات (۱۳۹۴) موضوع ماده ۸ قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور و ماده ۴ دستورالعمل حمایت از شرکت‌های بازرگانی تخصصی و یا عمومی صادراتی (۱۳۹۶) برای سازمان توسعه تجارت مبنی بر موارد زیر: الف) حمایت از تبلیغات بگانه‌های ایرانی در محیط‌های نمایندگانی و مراکز تجاری خارج از کشور ب) شناسایی قوانین و مقررات محل سهولت تبلیغات برندهای تجاری داخلی در بازارهای خارج از کشور و ارائه پیشنهادات اصلاحی پ) حمایت از ثبت بین‌المللی برندهای تجاری داخلی ت) حمایت از ساخت و پخش تبلیغات رسانه‌ای برندهای داخلی در رسانه‌های کشورهای هدف ث) کمک به حضور برندهای تجاری در پذیرش و اعزام هیات‌های تجاری به خارج از کشور ج) کمک به ایجاد دفاتر بازرگانی و مراکز تجاری در خارج از کشور برای برندهای داخلی چ) همکاری در برگزاری نمایشگاه‌های تخصصی و اختصاصی از نشان (برندهای) تجاری برتر داخلی در خارج از کشور افزایش سهم شرکت‌های مذکور در عملکرد صادرات صنعتی کشور از طریق:
سازمان توسعه تجارت	الف. تدوین فهرست بخش‌های دارای قابلیت ایجاد شرکت‌های بازرگانی تخصصی و یا عمومی صادراتی که مشمول حمایت‌های هدفمند دولت می‌شوند توسط سازمان توسعه تجارت ایران مطابق با اختیار مصرح در ماده ۴ دستورالعمل حمایت از شرکت‌های بازرگانی تخصصی و یا عمومی صادراتی (۱۳۹۶) ب. ارائه مشوق‌های مالی موضوع بند "ب" ماده ۷ دستورالعمل حمایت از شرکت‌های بازرگانی تخصصی و یا عمومی صادراتی (۱۳۹۶) برای آن دسته از شرکت‌های کوچک و متوسط که صادرات محصولات خود را از طریق شرکت‌های بازرگانی تخصصی و یا عمومی صادراتی به‌انجام می‌رسانند.
شرکت شهرک‌های صنعتی و سازمان توسعه تجارت	کاهش موانع ناشی از اندازه نگاه‌ها و حمایت از کار جمعی و مشترک آنها در صادرات از طریق ایجاد توسعه و ارتقای خوشه‌ها و شبکه‌های صادراتی (با تاکید بر صنایع پیشران) با بهره‌گیری از حمایت‌های مالی موضوع آیین‌نامه سامان‌دهی خوشه‌ها و شبکه‌های صادراتی (کسبوکار (۱۳۸۷)

راهبرد ۸: ارتقای توان رقابت‌پذیری و بهبود مزیت‌های هزینه‌ای محصولات تولید داخل در بازارهای داخلی و خارجی

<p>وزارت اقتصاد و دارایی سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی</p>	<p>افزایش مقیاس عمل بنگاه‌های اقتصادی در بخش تولید و صادرات صنعتی از طریق: الف. تدوین دستورالعمل مشوق تشکیل هلدینگ‌های صادراتی و ادغام بنگاه‌ها با رعایت معافیت‌های مالیاتی پیش‌بینی شده در ماده ۷ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۱۱ اصلاحی قانون مالیات‌های مستقیم ب. تقویت خوشه‌های صنعتی و صادراتی موجود تا مرحله بلوغ بافنگی</p>
<p>وزارت صنعت معدن و تجارت</p>	<p>استفاده از ظرفیت تشکلهای شبکه‌ها، خوشه‌ها، اتحادیه شرکتها (کنسرسیوم‌ها)، شرکتهای مدیریت صادرات در انجام امور اجرایی مربوط به کمک‌ها، تسهیلات، مشوق‌ها و حمایت‌های مستقیم و غیرمستقیم در حوزه صادرات غیرنفتی وفق اختیارات پیش‌بینی شده در ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی بند الف ۱۰۴ قانون برنامه پنجم توسعه (مصوب ۱۳۹۲)</p>

• الزامات اجرایی شدن راهبردها:

۱. پیاده‌سازی و اجرایی شدن کامل «قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار» مصوب جلسه علنی روز یکشنبه مورخ ۱۳۹۰/۱۱/۱۶ مجلس شورای اسلامی و تأیید شده توسط شورای محترم نگهبان.

منابع و ماخذ:

- برنامه‌های پیشنهادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی استان‌ها:
  ۱. برنامه‌های پیشنهادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی بجنورد مورخ ۱۴۰۰/۰۴/۰۳
  ۲. برنامه‌های پیشنهادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ارومیه مورخ ۱۴۰۰/۰۴/۱۳
  ۳. برنامه‌های پیشنهادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی بندعباس مورخ ۱۴۰۰/۰۴/۱۴
  ۴. برنامه‌های پیشنهادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی همدان مورخ ۱۴۰۰/۰۴/۱۶
  ۵. برنامه‌های پیشنهادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی سمنان مورخ ۱۴۰۰/۰۴/۱۶
  ۶. برنامه‌های پیشنهادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی کرمان مورخ ۱۴۰۰/۰۴/۱۷
  ۷. برنامه‌های پیشنهادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی بیرجند مورخ ۱۴۰۰/۰۴/۱۹
  ۸. برنامه‌های پیشنهادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی خراسان رضوی مورخ ۱۴۰۰/۰۴/۲۲
  ۹. برنامه‌های پیشنهادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز مورخ ۱۴۰۰/۰۴/۲۳
- نظرات تجمیعی کمیسیون‌های تخصصی در خصوص مطالبات فعالان اقتصادی و صاحبان کسب‌وکار از دولت سیزدهم، انتشار: امور کمیسیون‌های تخصصی اتاق ایران، تابستان ۱۴۰۰
- طرح‌ها و گزارشات پژوهشی:
  ۱. شفيعی و همکاران (۱۳۹۶)، برنامه راهبردی صنایع صادراتی و رقابتی، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.
  ۲. محمدرضا سعادت، فائزه هدایت نظری (۱۳۹۸)، بررسی تحولات عظیم آینده منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا (منا) تا افق ۲۰۵۰ میلادی، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.
  ۳. محمدرضا سعادت، فائزه هدایت نظری (۱۳۹۹)، گزارش چالش‌های تجارت کشاورزی ایران تا افق ۲۰۲۰ میلادی از دیدگاه بیزینس مانیاتور، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.
  ۴. فائزه هدایت نظری (۱۳۹۸)، بررسی تاثیر ابروندهای جهانی بر صنایع ایران در سال ۲۰۲۰ میلادی، نشریه تحولات جهانی صنعت، معدن و تجارت، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.
- سایر منابع:
  ۱. اهم برنامه‌های وزارت صنعت، معدن و تجارت در سال ۱۴۰۰
  ۲. استراتژی‌های فعالیت‌های اکتشافی ایמידرو
  ۳. سند برنامه‌ریزی استراتژیک سازمان توسعه و نوسازی صنایع و معادن (۱۳۹۹)، معاونت برنامه‌ریزی و توانمندسازی.
  ۴. سند نقشه راه توسعه صادرات کشور ۱۳۹۹-۱۴۰۴، تیرماه ۱۳۹۹، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی و سازمان توسعه تجارت.
  ۵. توسعه پایدار در بخش معادن و صنایع معدنی (۱۳۹۷)، معاونت زیربنایی و امور تولیدی، دفتر مطالعات انرژی، صنعت و معدن